

Tietoja kolmen kaakkois-Suomen pitäjän vesi- ja rantalinnuista.

BERNHARD LINDEBERG

Tarkasteluni neljä kohdetta sijaitsevat kaakkois-Suomessa P u n k a h a r j u n, S a a r e n ja P a r i k k a l a n pitäjissä. Kullekin paikalle olen tehnyt 5—8 retkeä vv. 1946—54.

Sorvaslahti ja Hälvänlampi ovat verraten karulla alueella sisemän Salpausselän ja Puruveden välissä. Iso-Rautjärven pohjoisosa ja Siikalampi poikkeavat huomattavasti edellisistä. Ne sijaitsevat Salpausselkien välissä, missä paikotellen on alavia savimaita. Siten ne ovat trofialtaan edellisiä paljon edullisemmat. Keskenään on kahdella viimeksimainitulla useita yhtäläisyyksiä. — Siikalahdesta kaakkoon n. 45 km on Ruokolahden Kuokkalampi. Tämä on sijainniltaan ja kuvauksesta päätellen samantyyppinen kuin Siikalampi ja Iso-Rautjärvi (vrt. PUTKONEN 1949). Kuokkalammelle ovat lappenrantalaiset ja imatralaiset ornitologit tehneet useita retkiä.

Punkasalmen Sorvaslahti

Sorvaslahti on lähes 4 km pitkä ja 1—2 km leveä. Pakkasenharju erottaa sen pohjoisessa Puruvedestä, jonne on vain kapea salmiyhteys. Lahdessa on viisi metsäistä saarta ja useita niemiä. Se on valtaosaltaan syvä, ainoastaan muutamat lahdet ovat matalia. Sorvaslahti on selvästi dystrofinen, harvahkot *Phragmites*-kasvustot kiertävät rantoja ja täyttävät matalat lahdet. Laajahkoita nevamaisia niittyjä on lahtien rannoilla, joiden yläosat ovat osittain viljellyt ja alaosat taas usein isomättäisiä tulva-alueita. Eri vuosina vaihtelee Saimaan vedenkorkeus huomattavasti, lisäksi tapahtuu nousua toukokuusta heinä—elokuuhun. Vedenpinnan vuosittainen vaihtelu samoin kuin erittäin runsas rysä- ja verkkokalastus häiritsevät selvästi vesilintujen elämää.

HeinäSORSA, härkälintu sekä ruokavieraina lentelevät Puruveden lokit ovat luonteenomaisia Sorvaslahdelle.

Susiniemen Hälvänlampi

10 km suuntaan ENE Sorvaslahdesta sijaitsee yli 3 km² laajuisella suoalueella lampi, joka on n. 600 m pitkä ja n. 400 m leveä. Sen läheisyydessä suo on osittain harvamäntyistä rämettä, paikoin on kosteampia koivutiheikköjä. Lampeen laskee ja siitä lähtee 2—4 m leveä joki, joka suuntaa kohti Puruvettä. Vesi on tummaa, pohja erittäin upottava ja nevarannat hyvin hyllyvät. Kaloja on runsaasti, niinpä olen miltei säännöllisesti nähnyt kalasääsken siellä ruokavieraana. Lampi on vain 300 m päässä maantiestä, mutta silti paikka on verraten rauhallinen. Hälvänlammen linnustossa on hieman pohjoisuuden tuntua (liro, valkoviklo, lisäksi rantametsissä riekkö).

Kirjavalan Iso-Rautjärven pohjoisosa

Edellisestä 12 km suuntaan SSE on yllämainittu järvi. Olen käynyt siellä kuutena vuotena, mutta useimmat retket ovat olleet muutaman tunnin pikakäyntejä, joten linnuston kokonaiskuva tarkkoine parimäärineen on jäänyt vaillinaiseksi.

Iso-Rautjärveä alettiin laskea 1920-luvun lopulla, jolloin se jakautui kahtia. Matalan N-osan vesiala supistui huomattavasti, alle puoleen entisestä. Nykyään on länsipuolella laajat aukeat, 500—800 m leveät, jotka osittain ovat viljellyt, mutta laajat alat ovat edelleen heinäniittyä. Itäpuolella on kosteampi alue, jossa on noin kilometrin pituinen kapea ja lähes umpeenkasvanut lampi. Vielä on pari pienempää osmankäämin (*Typha latifolia*) täysin täyttämää painannetta. Ranta- ja vesikasveista on runsain järvikorte (*Equisetum limosum*), joka on vallannut laajat alat, kuivemmalle siirryttäessä kortteikko vaihtuu saraniityksi. Lähinnä vettä on tavallisesti osmankäämiä ja vain paikatellen on järviruokoa. Maaperä on huomattavan savipitoista, mutta muutamissa kohdin on puhdasta hiekkaakin. Po. N-osan avovesialue on 2200 m pitkä ja 7—800 m leveä.

Lajistoa luonnehtii melkoinen monipuolisuus ja vaatelioiden lajien runsaus. Näkyvimmat linnut ovat sotkat ja naurulokki.

Parikkalan Siikalahti

Siikalahti sijaitsee n. 3 km itään Parikkalan asemalta. Se on pohjois-eteläsuuntainen Simpelejärven lahti, noin 5 km pitkä ja 0.5—1.5 km leveä. Mainitun järven pintaa on laskettu kymmenkunta vuotta sitten ilmeisesti lähes metrin verran, joten matalan lahden rannoilla on laajat alueet vetisiä sara-korteniittyjä. Avovettä on melkoisesti, mutta umpeenkasvaminen näyttää paikoin edistyvän ripeästi. Osmankäämi on viime vuosina selvästi laajentanut kasvustojaan. Keskellä lahtea olevat muutamat pienet saaret lisäävät sopivasti sokkeloisuutta ympäröivine *Phragmites-Typha*-kasvustoineen (LINDEBERG 1954).

RANTALAINEN (1928) sanoo, että Siikalahti on sorsalintujen, uikkujen ja nokikanojen pesimäpaikka ja mainitsee lisäksi: »vieläpä oleskelee kaulushaikarakin siellä».

Siikalahti on siis melkoisesti suurempi kuin Iso-Rautjärven N-osa, osittain sitä matalampi ja siitä syystä on avoveteenkin syntynyt kasvustosaarekkeita. Kaikki tämä kuvastuu myös linnustossa, sillä pesiviä pareja on yleensä enemmän ja joitakin uusia lajeja on lisäksi.

Ruokolahden Kuokkalampi

Vertailun vuoksi otetaan seuraavassa huomioon myös tämä järvi, jonka linnustoa PUTKONEN (1949) on tutkinut. Edellä olen jo todennut Kuokkalammen kuuluvan samaan tyyppiin kuin Iso-Rautjärven pohjoisosa ja Siikalahti. Yhtäläisyys ulottuu vielä siihen, että tämäkin on laskettu järvi (v. 1936).

Arvioiduista parimääristä herättää huomiota heinäisorsan ylivoimaisuus sorsalintujen joukossa (30 paria 30 yks. koirasparven mukaan). Myös on erikoista haapanan (2 p.) jääminen jousisorsasta (5 p.) jälkeen. Tukkasotkakanta arvioitiin niinikään vain kahdeksi pariksi. Kuokkalampi tarjoaa naurulokille hyvät pe-

simäpaikat, ja yhdyskunnan koko onkin varsin huomattava (150 p.) Kanta on viime vuosina pienentynyt (suull. ilm. maist. T. PIIPARINEN). Ruokokerttusta on myös runsaasti eli 30 paria (1949 oli myös Siikalahdella selvästi hyvä vuosi). — Toukokuun lopulla (23.5 ja 30.5) 1954 tavattiin Kuokkalammella mustatiira (TUUSSA 1954).

Yhdistelmä s. 97 esittää lähinnä yllä kuvattujen järvien pesimälinnustoa (P ? = pesiminen epävarma). Luvut merkitsevät rajoja, joiden puitteissa pariluku on suoritettujen arviointien mukaan vaihdellut. Lisäksi yhdistelmä sisältää eräitä tietoja eräistä ilmeisesti muuttavina (M) sekä kiertelevinä tai satunnaisesti esiintyneistä lajeista (+).

Yhdistelmän täydennykseksi mainittakoon tärkeimmistä lajeista seuraavaa:

Emberiza schoeniclus. Perivä kanta oli v. 1949 vahva, v. 1950 selvästi heikko ja v. 1954 keskinkertainen.

Motacilla flava. *M. f. thunbergi* on ollut vallitseva tai yksinomainen muoto. Näin varsinkin Sorvaslahdella ja Hälvänlammella, missä selviä nimirodun pareja en ole tavannut. Siikalahdellakin ovat lähes kaikki olleet pohjoista rotua, mutta Kirjavalan Rautjärvellä 1948 oli suhde päinvastainen, sillä tarkastelemiemi koiraiden joukossa oli vain yksi *M. f. thunbergi*. 1951 näin Rautjärvellä 2 ♂ *M. f. flava* ja 1 ♂ *M. f. thunbergi*, mutta 1954 6 ♂ *M. f. thunbergi* ja 1 ♂ *M. f. flava*. — Joka järvellä olen tavannut välimuotoja.

Sylvia communis. Muutamassa paikassa rantapajukkojen lintuna, usein aivan veden äärelläkin.

Acrocephalus schoenobaenus. 1947 oli normaali, 1949 hyvä, 1950 heikompi vuosi ja 1951 oli laji aivan vähissä; 1954 kanta hyvä.

Saxicola rubetra. 1949 hyvä, 1950 huonohko, 1952 normaali ja 1954 hyvä vuosi.

Pajusirkun, ruokokerttusen ja pensastaskun kohdalla on yhdenmukaisesti huono vuosi 1950, ruokokerttusella lisäksi vielä huonompi 1951. Syy tähän lienee löydettävissä harvinaisen epäedullisesta vuoden 1949 kesäkuusta, joka oli tuulinen, kylmä ja sateinen. Esim. Punkasalmella oli tällöin kirjosiiepon poikasten kuolleisuus lähes täydellinen. Keltävästäräkillä ei ollut laaksonpohjaa 1950, pikemmin päinvastoin, mutta seuraavina vuosina oli pohjoinen rotu (*M. f. thunbergi*) tullut entistä vallitsemammaksi ellei yksinomaiseksi.

Aquila clanga. Ensi kerran näin kiljukotkan 1948, jolloin edessäni oli vielä hankala lajinmääritystehtävä. Onnistuin näkemään useita tärkeitä tuntomerkkejä, joista sain lajin selville. Seuraavana vuonna yllätyksekseni havainto uusiutui ja lisäksi kotkia oli peräti kaksi kappaletta. Toinen oli erittäin tumma yksilö, kuten edellisenäkin vuonna, mutta toinen taas huomattavasti vaaleampi varsinkin alta. 1950 en nähnyt ainuttakaan, mutta jälleen 1952 tapasin yhden yksilön. Mahdollisesta pesimisestä ei minulla ole tietoa, mutta on oletettavissa, että linnut tulevat rajan takaa, jonne matkaa on ainoastaan 4—5 km.

Botaurus stellaris. Kaulushaikara on saattanut pesiä Siikalahdella. RANTALAINEN (1928) mainitsee seuraavaa: 1 ammuttu yksilö 1923, nähty keväällä 1925,

Järvi (See)	Sorvas- lahti	Hälvän- lampi	Iso-Raut- järvi	Siika- lahti	Kuokka- lampi
Pinta-ala (Areal) km ²	4.3	0.16	1.8	3.5	1.2
Rantaviivan pituus (Länge der Uferlinie) km	16	1.8	7	10	6
<i>Emberiza schoeniclus</i>	2—3	1—2	5—10	10—15	10
<i>Motacilla flava</i>	n. 5	5—15	10—15	15—20	
<i>Anthus pratensis</i>	—	—	1—2	0—2	
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> ..	0—1	0—1	5—10	10—20	30
<i>Sylvia communis</i>	2—3	—	1—2	1—2	
<i>Saxicola rubetra</i>	n. 5	5—10	5—10	5—15	
<i>Aquila clanga</i>	—	—	—	+	
<i>Botaurus stellaris</i>	—	—	—	+	
<i>Anas platyrhynchos</i>	n. 10	5—10	10—15	15—20	30
<i>A. penelope</i>	5—10	2—5	15—20	20—50	2
<i>A. crecca</i>	n. 5	n. 2	5—10	10—15	10
<i>A. querquedula</i>	n. 5	—	n. 10	n. 10	10
<i>A. acuta</i>	0—2	—	1—5	n. 5	5
<i>A. clypeata</i>	—	0—2	3—6	5—15	15
<i>Aythya ferina</i>	n. 5	n. 5	10—20	15—30	9
<i>A. fuligula</i>	1—2	n. 2	15—25	15—20	2
<i>Bucephala clangula</i>	n. 5?	1—2	n. 2	?	
<i>Mergus serrator</i>	1—2	—	+	—	
<i>Podiceps cristatus</i>	n. 5	0—1	5—10	5—10	
<i>P. auritus</i>	—	—	n. 10	n. 5?	4
<i>P. griseigena</i>	n. 10	—	0—1	—	
<i>Numenius arquata</i>	3—4	1—2	2—4	5—6	2
<i>Capella gallinago</i>	3—4	n. 5	n. 5	n. 10	2
<i>Philomachus pugnax</i>	—	—	M	M + P?	
<i>Limicola falcinellus</i>	—	—	—	+	
<i>Tringa hypoleucos</i>	4—5	—	—	—	
<i>T. glareola</i>	—	0—1	M	M	
<i>T. ochropus</i>	—	+	—	—	
<i>T. erythropus</i>	—	—	—	+	
<i>T. nebularia</i>	0—1	1—2	+	+	
<i>Vanellus vanellus</i>	+	—	n. 10	n. 10	6
<i>Grus grus</i>	—	+	—	—	
<i>Chlidonias niger</i>	—	—	—	—	+
<i>Sterna hirundo</i>	+	+	2—3?	+	
<i>Larus minutus</i>	—	—	0—7	0—10	
<i>L. ridibundus</i>	+	—	15—60	15—70	150
<i>L. canus</i>	+	+	—	+	3
<i>L. fuscus</i>	+	+	+	+	
<i>Porzana porzana</i>	0—2	+	5—6	5—10	
<i>Fulica atra</i>	—	—	+	+	4

1927 2 yks. koko kesän, toinen ammuttu 18. VIII. — Itselläni on havainto vuodelta 1949, jolloin kuulin linnun mahtavan äänen.

Anas penelope. 23. VI. 1948 oli Siikalahdella suuria pääasiassa koiraslintuja käsittäviä parvia (30+30+15 yks.), joiden esiintymistä ei ole helppo selittää. Ilmeisesti tämän lajin koiraat kerääntyvät herkemmin yhteen kuin esim. heinä-sorsan. Kun Siikalahdella on ennestään seudun suurin kanta on ajateltavissa yksittäisten koiraiden tai pikku parvien liittyminen suurimpaan. Haapana on varsin liikkuva laji, enkä pidä uskottavana, että lahden oma kanta olisi tuona vuonna ollut yli 70 paria. N. 50 parissakin on luultavasti liikaa. — Tällöin lajin kanta vaihtelee luultavasti melkoisesti vuosittain.

Anas acuta. Vakinainen pesimälintu Siikalahdella ja Rautjärvellä (ks. myös Kuokkalampi). Sorvaslahdellakin olen tavannut kaksi koirasta kesäkuussa 1947.

Podiceps auritus. Rautjärven itäpuolella oleva lampi, missä avovettä on luultavasti alle 8 ha, on mustakurkku-uikun suosima pesimäpaikka. 10. VII. 1947 laskin yhdestä näkymästä 15 aikuista ja useita poikueita. Kun mualla oli vielä vanhoja lintuja, on parimäärä saattanut olla n. 10.

Podiceps griseigena. Sorvaslahden tyyppilaji, joka on siellä 2—3 kertaa silkkiuikkua runsaampi. Muualla olen härkälintua tavannut vain Iso-Rautjärvellä, missä kolmena vuonna on ollut yksi pari.

Philomachus pugnax. Siikalahti: 23. VI. 1948 tapasin levottomia ja pienellä alalla lenteleviä suokukkoja ♂ ♀ + ♂ ♀. »Parit» olivat n. 100 m päässä toisistaan. 29. V. -52 näin 4 ♂ ♂ 4 ♀ ♀ + 2 ♂ ♂ em. lajia. Tämä oli vielä selvää kevätmuuttoa. Rautjärvellä 10. VI. 1947 1 ♀.

Limicola falcinellus. 15. VI. 1950 näin Siikalahdella linnun, jonka tuntomerkit tarkasti sopivat jänkäsirriäiseen — aina oleskelupaikkaa myöten, joka oli vetinen harva- ja matalakasvuinen sara-korteniitty. Muuttojen väliseltä ajalta maan eteläosissa tästä lajista tehtyjä havaintoja lienee hyvin vähän (1 yks. Ilomantsin Kesonsuolta, PYNNÖNEN 1930).

Tringa glareola. Hälvänlammella ainakin 1947 pesivä pari. Rautjärvellä ja Siikalahdella muutto- ja ruokavieraita.

Tringa ochropus. 31. V. 1949 Hälvänlammelta lähtevän puron varressa 1 yks.

Tringa erythropus. Siikalahti: 21. VI. 1949 ainakin 1 yks., 15. 6. 1950 1+2 ja 18. 6. 1954 1+1+2+ääntä.

Tringa nebularia. Rautjärvellä ja Siikalahdella pari kertaa muutamia todennäköisesti muuttavia tai kierteleviä yksilöitä. Sorvaslahdella ja Hälvänlammella sen sijaan on ollut pesiviä pareja. Hälvänlammella n. 400 m päässä olevan kan-kaan yläpuolella olen kahdesti huomannut soidinlentoa. Myös Sorvaslahden välittömässä läheisyydessä on lajille pesimäpaikaksi soveltuva kangasmaastoa.

Larus minutus. Iso-Rautjärvi: 1950 13 ad. + 1 juv. (toisen vuoden), 1951 2 yks., 1952 vähintään 4—5 yks. ja 1954 vähintään 8 yks. Siikalahti: 1950 ainakin 15 yks.

Larus ridibundus. Kanta verraten pieni 1947—8—9, kasvua 1950 ja lintuja eniten 1951—2, jonka jälkeen vähenemistä.

Sterna hirundo. Mahdollisesti pesivänä Iso-Rautjärvellä, sillä 1947 näin 6—8 yks. ja 1954 8—10 yks. Myös Siikalahdella ja Hälvänlammella olen tavannut muutamia yksilöitä. Sorvaslahdella Puruveden kalastelevia tiiroja.

Porzana porzana. Aamupäivähavaintoja perusteella vv. 1947—50 luhtahuitti oli

runsaslukuisempi kuin 1951—54. Mielluisat oleskelupaikat Siikalahdella ja Rautjärvellä, mutta myös Sorvaslahdella oli 1946 kaksi ääntelijää ja Hälvänlammella ainakin yksi 1950.

Fulica atra. Havainnot puutteelliset. Kesäkuussa pitkin rantoja tehdyillä retkillä jää tämä laji erittäin helposti huomaamatta. Aikaisemminkin on nokikana tavattu Siikalahdella, siitä mainitsee RANTALAINEN. — Ainakin 1952 oli nokikana omien havaintojeni mukaan sekä Iso-Rautjärvellä että Siikalahdella.

Kirjallisuutta: LINDBERG, B., 1954, Parikkalan Siikalahti ja sen kohta'o. Luonnon Tutkija 58: 151—153. — PALMGREN, P., 1936, Über die Vogelfauna der Binnengewässer Ålands. Acta Zool. Fenn. 17. — PUTKONEN, T. A., 1949, Ruokolahden Kuokkalammen linnustosta. Ornis Fenn. 26: 76—79. — PYNNÖNEN, A., 1930, Vogelleben auf dem Moore Kesonsuo. Ibid. 7: 12—16. — RANTALAINEN, E., 1928, Muutamia yleispiirteitä ja havaintoja Parikkalan pitäjän linnustosta. Luonnon Ystävä 32: 146—150. — TIUSSA, J., 1954, Lintuhavaintoja Ruokolahden Kuokkalammelta. Ornis Fenn. 31:85.

Zusammenfassung: Beiträge zur Kenntnis der Wasser- und Ufervögel Südostfinnlands. — Die Beobachtungen wurden in den Jahren 1946—54 auf vier Seen gemacht: 1) Sorvaslahti (Kirchsp. Punkaharju), grösstenteils offen und tief, nur einige Buchten sind dem »Podiceps-Typ» von PALMGREN (1936) zuzuzählen; 2) Hälvänlampi (Punkaharju), von Reisermoor umgebener Weiher; 3) Iso-Rautjärvi (Saari), Nordteil des Sees, »Nyroca-Typ»; 4) Siikalahti (Parikkala), Typ wie vor. Der letztgenannten Gruppe ist auch 5) der See Kuokkalampi (Ruokolahti) zuzuzählen, dessen Vogelfauna von PUTKONEN (1949) untersucht wurde.

In der Zusammenstellung auf S. 97 finden sich Angaben über die Vogelfauna (und die Grössenverhältnisse) der Seen. Die Zahlen geben die Grenzen an, in denen die Paaranzahlen gemäss den Taxierungen geschwankt haben (P? = Nisten nicht sichergestellt). Ausserdem enthält die Übersicht Angaben über einige offenbar ziehende (M) sowie herumstreichende oder zufällig auftretende Arten (+).

